

Demokratitorg

– Vad händer med medskapandet när ungdomar och politiker möts?

EN DELRAPPORT FRAMTAGEN INOM PROJEKTET KAIROS

Kunskap om och arbetssätt i rättvisa och socialt hållbara städer – KAIROS

Denna delrapport är framtaget inom KAIROS, som är ett samverkansprojekt där praktiker och forskare från Göteborgs Stad, Göteborgs Universitet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Västra Götalandsregionen arbetar med att ta fram kunskap och arbetssätt för rättvisa och socialt hållbara städer.

I delrapporten problematiseras vad som händer med medskapandet då gymnasieelever möter politiker från Västra Götalandsregionen i de av regionen anordnade Demokratitorgen. Med en observationsstudie som underlag söker vi efter arbetssätt som gynnar rättighetsbärande unga människors delaktighet och inflytande över sina liv och samhällsutvecklingen. För KAIROS är delrapporten en av flera viktiga utgångspunkter i den fortsatta diskussionen om arbetssätt som bidrar till rättvisa och social hållbarhet.

Syftet med samtliga underlag och delrapporter som tas fram inom KAIROS är att få till stånd en bred diskussion och medverkan kring olika frågeställningar. Målet är att den slutrapport som tas fram är så väl förankrad och konkret som möjligt. Den här delrapporten är framtagen inom delprojektet "Ungas medskapande". De slutsatser som redovisas i denna delrapport kan inte läsas som att de i sin helhet kommer att redovisas i KAIROS slutrapport. I slutrapporten kommer helhetsbilden, baserad på samtliga delrapporter och underlag samt dialog med olika aktörer, att styra innehållet.

Projekt KAIROS är en del av Mistra Urban Futures som är ett internationellt centrum för hållbar stadsutveckling där kunskap utvecklas i nära samverkan mellan praktiker och forskare. Centrumet har fem regionala plattformar i Kapstaden, Kisumu, Göteborg, Manchester och Shanghai. Mistra Urban Futures finansieras av forskningsstiftelsen Mistra och Sida, tillsammans med ett konsortium bestående av: Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet, Göteborgs stad, Göteborgsregionens kommunalförbund (GR), IVL Svenska miljöinstitutet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Västra Götalandsregionen samt medfinansiärer på de olika lokala plattformarna.

Projekt av olika slag utgör kärnan i Mistra Urban Futures verksamhet. De är transdisciplinära och inriktade på ett antal olika områden inom hållbar stadsutveckling, i första hand inom centrumets teman Rättvisa, Gröna och Täta städer. Mistra Urban Futures strategi är att föra samman forskning och praktik genom gemensam kunskapsproduktion och problemlösning. På så sätt överbryggas traditionella gränser mellan vetenskap och praktik.

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	5
1.1 Vad är demokratitorg?.....	5
1.2 Medskapande enligt barnkonventionen	6
1.3 KAIROS och delprojektet Ungas Medskapande	7
1.4 Syfte och frågeställningar	9
1.5 Metod och etiska överväganden.....	9
2. Resultat- Vad händer med medskapandet?.....	12
2.1 Möten och påverkan	12
2.2 Villkorat medskapande	13
2.3 Delaktighet och medskapande.....	14
2.4 Att inte vara politisk.....	16
3. Sammanfattande tankar om Demokratitorgens utveckling	19
Referenser	22
Bilaga 1.....	24

Sammanfattning

Denna rapport bygger på observationer av de Demokratitorg som Västra Götalandsregionen anordnar. Demokratitorgen, då regionpolitiker och gymnasieungdomar möts, utgör en potentiell arena för ungas delaktighet och inflytande. Rapporten är avsedd som ett reflektions- och kunskapsunderlag, snarare än att vara en utvärdering.

Kommittén för rättighetsfrågor inom Västra Götalandsregionen och KAIROS förenas i det gemensamma syftet att bedriva forskning kring den utmaning som samhället står inför där städer socialt riskerar att glida isär, då bland annat skillnader i inkomst och hälsa ökar. Vi som genomfört undersökningen tillhör projektet KAIROS som fokuserar på frågan om rättvisa och socialt hållbara städer. Mer specifikt tillhör vi delprojektet Ungas medskapande, vilket kommittén för rättighetsfrågor tillsammans med Mistra Urban Futures finansierar. Ungas medskapande vill skapa kunskap kring villkor och arbetssätt som gynnar ungas delaktighet och inflytande över sina liv och samhällsutvecklingen.

Rapportens frågeställningar är om Demokratitorgen uppfyller målen i barnkonventionens skrivningar om ungas rätt till delaktighet och hur Västra Götalandsregionen kan utveckla arbetet med Demokratitorg. Frågeställningarna besvarades främst med hjälp av observationsstudier. Dessa genomfördes av flera observatörer vid tre tillfällen då Demokratitorg anordnades under hösten 2013. Två av tillfällen var i Göteborgsområdet och ett av tillfällena var i en medelstor stad med angränsande landsbygd.

Rapportens övergripande slutsatser är att Demokratitorgen är värdefulla för ungas känsla av delaktighet då det överlag är ett positivt möte mellan regionpolitiker och unga människor. I vår jakt på arbetssätt som genom att stärka ungas rättigheter och medskapande kan leda till social hållbarhet, utmanar vi i rapporten denna positiva bild. Vi efterlyser bättre förankring i skolans ordinarie demokratiarbete, stärkt underifrånperspektiv med ökat tillvaratagande av ungas aktörskap samt ett synliggörande av maktfrågor och politikens villkor. Med ett sådant arbetssätt skulle unga i högre grad stimuleras till och rustas för att vara medskapare i sina egna liv och i samhällets framtid. Ungas rätt till delaktighet enligt barnkonventionen skulle därmed ytterligare kunna stärkas.

Göteborg, 25 mars 2014

1. Inledning

Barn och ungas rätt att få sin röst hörd är beroende av vuxnas skyldighet att släppa fram den. I rapporten *"Inflytande- på riktigt"* (2012:4) konstaterar Rädda Barnen att barn, 0 – 18 år, ofta blir reducerade till mindre viktiga medborgare. Demokratiutredningen (2000) identifierade vid millennieskiftet behovet av nya och fler demokratiska arenor. Man efterlyste samtalsdemokratiska arenor och talade om en utvidgad demokrati, en slags mellanvalsdemokrati med förmåga att fånga upp och nyttja medborgarnas politiska delaktighet utöver val vart fjärde år.

Denna rapport bygger på en undersökning i syfte att djupare förstå de Demokratitorg som Västra Götalandsregionen anordnar. Dessa torg innebär möten och samtal mellan till övervägande del icke röstberättigade ungdomar i gymnasieålder och regionpolitiker. Demokratitorgen utgör mot denna bakgrund en intressant potentiell arena för ungas delaktighet och inflytande. Vi som producerat detta kunskaps- och reflektionsmaterial är del av projektet KAIROS, vars utgångspunkt är att globalisering, migration och urbanisering är sammanflätade processer som påverkar samhället på ett så genomgripande sätt att det ställer andra krav på delaktighet och medskapande.¹

1.1 Vad är demokratitorg?

Demokratitorg beskrivs av Västra Götalandsregionen som en modell som syftar till att skapa ett klimat som leder till fruktbara samtal där alla elever har möjlighet att säga sin mening och få svar och reflektioner från de som är ansvariga för frågan på politisk nivå. Pedagogiskt Centrum vid GR Utbildning ansvarar för genomförandet av Demokratitorgen. Vid halvårsskiftet 2013 hade mer än 80 demokratitorg genomförts sedan starten, på närmare 40 orter och 60 gymnasieskolor. Demokratitorgen har sin grund i ett pilotprojekt 2005 och 2006 som kallades Påverkanstorg. Politikerna som deltar är verksamma på regional nivå. I Västra Götalandsregionen finns cirka 1 100 politiker på olika politiska uppdrag. Deltagande politiker kommer från hela regionen och de flesta är fritidspolitiker med andra yrken.²

Demokratitorg genomförs på olika gymnasieskolor, i en stor lokal som är möblerad med fem stationer. Varje station bemannas av en eller flera politiker från Västra Götalandsregionen och med en samtalssekreterare som antecknar det som sägs. Vid varje station diskuteras ett tema. När observationerna genomfördes utgjordes de tematiska stationerna av teman som speglar Västra Götalandsregionens verksamhet *Framtid, Jobb och utbildning, Fritid och kultur, Hälsa och vård, Kollektivtrafik och Infrastruktur* samt av ett *Valfritt tema*, som eleverna själva utifrån ett förberedande möte ska få vara med att ta fram.

---

¹ http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/kairos_overgripande_projektdokument.pdf

² <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/start sida/Politik/>

40-60 elever medverkar varje gång och besöker gruppvis alla stationerna. Samtalssekreteraren antecknar det som sägs, primärt handlar det om att fånga det som eleverna säger. Anteckningarna kommer i realtid upp på en projektorduk så att alla ser vad som skrivs ner. Efter genomfört Demokratitorg sammanställs anteckningarna i en beskrivande rapport, som finns tillgänglig på Västra Götalandsregionens hemsida.³

På Västra Götalandsregionens hemsida framgår att mötesformen är medvetet vald för att skapa möten i mindre grupper.⁴ En avsikt är att skapa förutsättningar för en god dialog och delaktighet där ungdomarna ges möjlighet att lyfta sina frågor och åsikter direkt till beslutsfattarna. Politikerna i sin tur får pröva sina tankar och idéer tillsammans med en viktig målgrupp och samtidigt "lyssna av" hur unga människor tänker kring VGR och dess verksamhetsområden. I instruktionerna till politikerna framgår att Demokratitorgen inte är ett tillfälle att bedriva partipolitik på. Enligt Västra Götalandsregionen är demokratitorgen en plattform för dialog där de ungas frågor tas på allvar, diskuteras samt återkopplas inom en rimlig tid från det att dialogen hållits.⁵

1.2 Medskapande enligt barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, som Sverige har ratificerat, omfattar alla människor mellan 0-18 år (artikel 1). Artiklarna 2, 3, 6 och 12 utgör Barnkonventionens huvudprinciper och är bärande i allt arbete med att omsätta konventionstexten i konkret handling.⁶ Kortfattat omfattar huvudprinciperna rätten till fullt och lika människovärde (artikel 2); principen om barnets bästa (artikel 3); rätten till liv, överlevnad och utveckling, där begreppet "utveckling" omfattar barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling (artikel 6); och rätten att bli hörd och få sin åsikt respekterad (artikel 12). Principerna är odelbara och ömsesidigt beroende och ska förstås som en helhet. Därför måste artikel 12, som en utgångspunkt för medskapande i den socialt hållbara staden, alltid konkretiseras i relation till de övriga huvudprinciperna.

Det måste vara möjligt för varje barn att vara medskapande oavsett kön, sociala, etniska och kulturella bakgrund eller funktionsförmåga. När vuxna tar barns och ungas perspektiv på allvar skapas förutsättningar för att barnets bästa faktiskt ska beaktas i dialog- och beslutsprocesser. Detta bidrar till att barn och unga både *känner sig* delaktiga och *faktiskt blir* delaktiga, vilket är viktigt för att stärka barns och ungas positiva utveckling. Här blir kopplingen till folkhälsoperspektivet tydlig. Folkhälsoperspektivet och barnrättsperspektivet förstärker varandra i en gemensam grundsyn baserad på respekten för individens kunskap, erfarenhet och inre kraft.

---

³ <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/Politik-for-unga/>

⁴ Metoden som används kallas Påverkanstorg och har ursprungligen utvecklats av Svenska Scoutförbundet för att få till stånd bättre fungerande årsmöten. Alla som medverkar skall delta i diskussionerna. Idéer och tankar kan då komma fram som annars på ett traditionellt årsmöte kanske förblivit osagda:

http://cf.vgregion.se/cfm/webforms/Press/dok/3501_Utv%C3%A4rdering%20av%20p%C3%A5verkanstorg.pdf

⁵ <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/Politik-for-unga/>

⁶ Hammarberg (2006) UD Info Konvention om barnets rättigheter. Stockholm; Norstedts tryckeri.

1.3 KAIROS och delprojektet Ungas Medskapande

Göteborgs Stad, Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och Västra Götalandsregionen tog tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götalands län initiativ till att via Mistra Urban Futures genomföra ett transdisciplinärt forskningsprojekt med fokus på hållbarhetens sociala dimension. Kunskapssynen inom Mistra Urban Futures innefattar att de som skall använda kunskapen också är med och skapar den. I fokus stod parternas gemensamma utmaning med ökande skillnader i hälsa och inkomster och en stad som alltmer glider isär. I och med det kom KAIROS in i bilden, vars utgångspunkt är det sätt på vilket globalisering, migration och urbanisering präglar vår samtid och ställer nya krav på delaktighet och medskapande.⁷ KAIROS står bokstavligen för kunskap om och arbetssätt i rättvisa och socialt hållbara städer. Syftet med det gemensamma forskningsprojektet är att *bidra med ny kunskap och föreslå arbetsformer* som ökar ungas möjlighet att påverka sina egna villkor och samhällsutvecklingen i stort. Projektet KAIROS har som en del av detta samarbete under hösten 2013 genom sitt delprojekt Ungas medskapande genomfört en undersökning av Demokratitorg. Det är genom "KAIROS- glasögon" vi har observerat Demokratitorgen. Detta färgar också vår förståelse av vilken betydelse ungas medskapande har, varför vi nedan relativt utförligt redogör för vår grundsyn.

KAIROS ser dialog och medskapande som nödvändiga förutsättningar för att öka stadens förmåga att hantera komplexa samhällsproblem, vilket krävs för socialt hållbar utveckling. KAIROS har därför utarbetat delprojekt inom vilken kunskapsproduktion kommer ske, som fokuserar på dialogens roll och förutsättningar samt på ungas medskapande. Delprojektet *Ungas medskapande* är inriktat på unga människors rätt till delaktighet, inflytande och medskapande. Vi intresserar oss för vilka strukturer och arbetssätt som ökar ungas möjlighet att påverka sina egna villkor och samhällsutvecklingen i stort.⁸

I KAIROS menar vi att rättvisa handlar om människors lika värde, om kulturellt erkännande och om en jämlik fördelning och möjligheter att nyttja materiella och politiska resurser för att leva ett gott liv. Med utgångspunkt från Ungas medskapande menar vi därmed att *en rättvis stad* är en stad där de barn och unga som bor och vistas har tillgång till stadens olika rum på lika villkor och kan påverka de beslut som berör deras eget vardagsliv liksom stadens framtida utveckling. KAIROS menar också att *social hållbarhet* handlar om ett samhälles förmåga att hantera komplexa samhällsfrågor och att utifrån en sådan förmåga reproducera sig själv som en fungerande samhällsorganism. Denna förmåga formas och upprätthålls av sådana strukturella förhållanden som ger utrymme för individers delaktighet och möjlighet att förstå sammanhang och känna tillit. För Ungas medskapande blir därmed en socialt hållbar stad en rättvis och trygg stad med många offentliga rum utan

---

⁷ http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/kairos_overgripande_projektdokument.pdf

⁸ Arbetsgruppen Ungas medskapande, med Hans Abrahamsson som forskningsledare, utgjordes vid tidpunkten för genomförande och analys av projektledare Åsa Lorentzi, forskare/utvecklingsledare Mats Widigson, universitetsadjunkt Gabriella Olofsson, utvecklingsledare Lars Paulsson, forskarassistent/doktorand Majsa Allelin samt av praktikanterna Jonatan Engström och Amy Guerrero. Kontaktperson på kommittén för rättighetsfrågors kansli var Anjelica Hammersjö och kontaktperson för Mistra Urban Futures var Åsa Lorentzi.

diskriminering och där de barn och unga som bor och vistas känner social tillit och samhörighet. Det kräver att barn och unga såväl är faktiskt delaktiga som känner sig delaktiga i samhällsutvecklingen.⁹

Det finns förstås ett asymmetriskt maktförhållande mellan regionpolitiker och unga människor. Med begreppet medskapande menar KAIROS emellertid att samhällets förändringskrafter kommer såväl uppifrån (från beslutsfattare och makthavare) som underifrån (från stadens invånare). Under vissa omständigheter, speciellt då intressen mellan makthavare och invånare sammanfaller, kan förändringskrafterna kroka fast i varandra och för stunden utjämna ojämlika maktförhållanden och skapa förutsättningar för mer jämlika relationer. Det är under liknande omständigheter som medskapandet av de som bor, vistas och arbetar i staden blir som störst.

I uppdragsbeskrivningen som ligger till grund för föreliggande mindre undersökning av Demokratitorgen pekas på värdet av forskningssamverkan mellan Västra Götalandsregionen och Mistra Urban Futures. Denna samverkan, där undersökningen av Demokratitorg är ett delmoment, innebär att båda aktörer får ett bredare kunskapsunderlag och att resultaten av forskningen blir tillgängliga för fler. Ungas medskapande och KAIROS kan bidra med grundforskning om barn och ungas levnadsvillkor i Västsverige, som utgår från ungas perspektiv på och erfarenheter av delaktighet och medskapande. Västra Götalandsregionen bereds genom detta samarbete tillfällen att tillsammans med Ungas medskapande och KAIROS reflektera över resultaten och hur dessa kan användas för att bredda delaktigheten i välfärdens utveckling. Undersökningen av demokratitorgen innebär en möjlighet till lärande för Ungas medskapande och erbjuder även ett underlag för Västra Götalandsregionens arbete med att förbättra möjligheterna till dialog mellan invånare 15 – 20 år och beslutsfattare. Rapporten kan vara ett kompletterande kunskapsunderlag i Västra Götalandsregionens arbete med barnhälsoindex.

Utgångspunkten för det transdisciplinära forskningsprojektet är, som nämndes inledningsvis, det sätt på vilket globalisering, migration och urbanisering präglar vår samtid och ställer nya krav på delaktighet och medskapande. Dessa processer ger ökade skillnader i livsvillkor och ställer andra krav på stadens sätt att hantera målkonflikter mellan frågor som rör säkerhet, utveckling och rättvisa. *Västra Götalandsregionen* är medveten om att samhällsutvecklingen utmanar dess verksamhet. I regionens kulturplan för 2013-2015 står det att läsa att utanförskapet inte minskar och att många grupper fortfarande står utanför det demokratiska systemet. Här framgår att ett vidgat deltagande innebär medvetenhet kring de maktstrukturer som finns och att det ligger en stor utmaning i att stärka den unga

---

⁹ Mikael Stigendal skiljer på social integration och systemintegration. Han menar att den som t ex har ett förvärvsarbete kan sägas vara systemintegrerad i det ekonomiska systemet och därmed faktiskt delaktig. Detta behöver dock inte innebära att man känner sig delaktig. Känslan av delaktighet ingår i det som kallas social integration (Stigendal, 20012:12).

generationens och våra nya svenskars möjlighet att delta i samhället.¹⁰ Ungas möjligheter till medskapande av det framtida samhälle de kommer att vistas i blir allt viktigare om social hållbarhet eftersträvas. Vi kommer inte att kunna undvika målkonflikter, men vi måste vara medvetna om dem och hitta sätt att hantera dem. Och för att hantera målkonflikterna måste de som bor, vistas och arbetar i staden involveras, inte bara för att uppnå legitimitet utan framför allt för att få kunskap om den stad vi bor i. Social hållbarhet bygger på politisk delaktighet och medskapande av och med alla de som bor, vistas och arbetar i staden.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet för denna studie om vad som händer med medskapandet när ungdomar och politiker möts på Demokratitorg, är att förstå hur Demokratitorgen med dess ambition att unga människors röster skall höras ter sig ur KAIROS medskapandeperspektiv. Vi är intresserade av vad som finns att lära av demokratitorgen och om vi utifrån vår bakgrund kan ge förslag till fortsatt utvecklingsarbete. Frågan hur möjligheterna till dialog kan förbättras är viktig för både Västra Götalandsregionen och för KAIROS.

Utifrån ovanstående bakgrund och syfte beslöts i samråd mellan kommittén för rättighetsfrågor inom Västra Götalandsregionen och KAIROS, att som en del av uppdraget rikta in KAIROS delprojekt Ungas medskapande mot Västra Götalandsregionens genomförande av Demokratitorg. Följande mer konkreta frågeställningar arbetades fram:

1. Bidrar demokratitorgen till att uppfylla målen i barnkonventionens tolfte artikel om ungas rätt till delaktighet och i så fall hur?
2. Hur kan Västra Götalandsregionen utveckla arbetet med demokratitorg, avseende innehåll, utformning, förankring och uppföljning?

1.5 Metod och etiska överväganden

1.5.1 Tidigare undersökningar

Demokratitorg har tidigare undersökts med metoder och huvudsakliga slutsatser som kan vara värdefulla att nämna. En undersökning av det som då kallades Påverkanstorg genomfördes 2005 av Soraya Nahari i form av ett examensarbete i offentlig administration vid Göteborgs universitet: *Påverkanstorg – är det en metod för att öka ungdomars inflytande och delaktighet i beslutsprocesser?* Här konstaterades av Påverkanstorget var en viktig mötesplats för samtal som vid en mätning strax efter genomförandet visade på positiva resultat för politiskt intresse, men att den deltagardemokratiska möjligheten till inflytande över beslutsprocessen som "påverkan" antyder var av mindre betydelse.

En undersökning av Demokratitorg gjordes 2009 i form av Katrin Urbäcks kandidatuppsats i statsvetenskap vid Göteborgs Universitet. Den hade titeln *Ungdomars attityder till politik i*

---

¹⁰ Västra Götalands kulturplan 2013 – 2015:

<http://www.vgregion.se/upload/kultursekretariatet/V%C3%A4stra%20G%C3%B6talands%20kulturplan.pdf>

*Västra Götalandsregionen - En kvantitativ studie om effekterna av deltagande i Demokratitorget.*¹¹ Detta är som framgår av undertiteln en kvantitativ enkätundersökning som syftade till att undersöka huruvida ungdomars medverkan i demokratitorg påverkade dessa ungdomars politiska intresse. Författaren utgår teoretiskt från betydelsen av tidig politisk socialisation och från begreppet deliberativ demokrati, vars grundtanke är att samtal och dialog ökar människors intresse att delta politiskt. Resultaten, efter att ha undersökt frågan kvantitativt med enkätundersökningar, baseras på en eftermätning gjord strax efter demokratitorgets genomförande. Resultatet var att intresset för politik ökar på både allmän, regional och kommunal nivå. Förtroendet för Västra Götalandsregionens politiker förblir emellertid i stort sett oförändrat, men eleverna kan i högre grad tänka sig att kontakta en politiker. Möjlig kritik mot resultaten är att effekter mycket väl kan vara borta efter ytterligare någon vecka och att bortfall gör tolkning av resultaten vanskliga.

1.5.2 Metod

Utifrån svårigheter med att fånga bestående effekter av ungdomars deltagande i Demokratitorg, samt svårigheter med att fånga huruvida ungdomars inflytande och delaktighet i beslutsprocesser faktiskt ökade på grund av Demokratitorg, riktade vi istället in oss mot att förstå vad som sker när intentioner möter genomförandet. Vi beslöt att använda oss av observation som metod. Observation innebär att man kan få fram information som kan vara svår att klä i ord och som kanske inte sägs i en intervju och att man kan få fram skillnader mellan vad som sägs och görs. Observation som metod är en möjlighet att direkt vara med där saker och ting händer. Att observera innebär att uppmärksamt iaktta det som sker. Här ryms såväl icke verbala data i form av vad folk gör som språkliga utsagor i form av vad folk säger.

Observationer av demokratitorg genomfördes av Ungas medskapande vid tre tillfällen, på olika gymnasieskolor, under hösten 2013. Skolorna valdes med vad man kan kalla en explorativ ansats. Med detta menar vi att vi ville ha ett brett urval för att få spridning mellan typ av gymnasieprogram (vilket speglar skillnader i socioekonomisk bakgrund), och mellan olika typer av orter i regionen. Att söka kunskap om demokratitorg i det sammanhang där de sker är i vid bemärkelse vad man kallar en etnografisk ansats.¹² Den typ av observation vi använt oss av innebar att vi för så god kunskapsutveckling som möjligt strävade efter att vara fullständiga observatörer och inte delta i aktiviteten och därmed påverka den. Vårt deltagande var passivt, varaktigheten var under den tid som demokratitorget förbereddes på plats till dess att det avslutades i dess naturliga miljö, ingen manipulation förekom, vi var öppna med avsikten och datainsamling skedde i form av fältanteckningar.¹³

Vad som utmärker observation som metod och som utgör metodens svaghet men även dess styrka, är att observatörerna själva är instrumentet för datainsamlingen. Det är därför

---

¹¹ https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21309/1/gupea_2077_21309_1.pdf

¹² Etnografi är ett paraplybegrepp för undersökningar som syftar till att söka kunskap om människor och sociala grupper i deras naturliga sammanhang. Observationer och fältanteckningar är här vanliga metoder.

¹³ Se Esaiasson et.al., 2007, *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, kapitel 17.

av värde för läsaren att vi har presenterat våra utgångspunkter för observationerna såväl ovan som i den observationsmall som finns i bilaga 1. Vid varje observationstillfälle var vi två observatörer och en av dessa byttes ut vid de tre skolbesöken. Designen innebar att vi var flera observatörer vilket ökar såväl reliabiliteten som validiteten i observationerna.¹⁴ För att öka kvalitén i observationerna observerade en person allt som skedde i rummet och en person följde en grupp elever när den gick från station till station. Att vara med innan, efter och på rasten gav också möjlighet till att fler typer av information kunde komma fram. Det finns en glidande skala mellan fältanteckningar och renskrivna anteckningar. För att öka kvalitén i observationerna på väg mot analysen sammanfattade varje observatör sina fältanteckningar kort efter observationen, vilket även medförde att de kunde delas med gruppen.¹⁵

1.5.3 Etik

Innan vi genomförde observationerna presenterade vi oss, vad vi skulle göra och våra etiska riktlinjer i form av ett utskick till berörda skolor. Vi förklarade att vår avsikt var att vara så diskreta som möjligt och att vi genom konfidentialitet och anonymisering säkerställde att ingen enskild individ blev identifierad.¹⁶ Det syfte som angavs var att vi genom observationerna sökte kunskap om ungas medskapande och att vi ville bidra med tankar kring hur demokratitorgen kan utvecklas.

1.5.4 Material

Som grund till den redovisade analysen och diskussionen i denna rapport har vi blickat tillbaka i våra fältanteckningar och sammanfattande summeringar som gjorts i direkt anslutning av observationerna. Vi har dessutom, förutom observationerna, använt oss av ett flertal olika former av material som underlag för denna rapport. Inför observationerna deltog vi i ett informationsmöte tillsammans med projektledaren Sofia Reimer på GR. Vi fick också viss förförståelse genom att ta del Västra Götalandsregionens hemsida. Vi har tagit del av den information som gick ut till deltagande skolor i form av metodmaterial och informationsmaterial. Övrigt material vi tagit del av är de anteckningar från torgen som gjordes i realtid, de post-it lappar som skrevs av eleverna och som sedan samlades in i slutet av Demokratitorgen, elevenkätssammanställning och en sammanfattning av akuta frågor att åtgärda. På en av de skolor vi observerade hade också eleverna på en lektion i samhällskunskap förberett frågor som vi fick ta del av.

---

¹⁴ I kvalitativa sammanhang innebär reliabilitet hög grad av konsistens och trovärdighet, i praktiken borde någon annan observatör vid ett annat tillfälle kunna observera med liknande resultat (Kvale, S. & Brinkman, S. 2009, sid 244-245, *Interviews- Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*). När vi använder oss av flera observatörer kan man tala om interbedömarreliabilitet. Reliabilitet innebär i vetenskapliga sammanhang generellt att man mäter det man mäter på ett korrekt sätt. Om man exempelvis använder en termometer så visar den rätt gradtal utan slumpmässiga och osystematiska fel. Att man mäter det man har för avsikt att mäta är däremot en fråga om validitet, där en termometer kanske inte är rätt instrument för det man avser att mäta. Att observatörerna är fler ökar validiteten då det innebär att man tvingas skärpa argumenten för sina tolkningar (Esaiasson et.al., 2007, *Metodpraktikan*, s. 355).

¹⁵ Detta är ett förfarande som rekommenderas av Miles, M. & Huberman, M. 1994, *Qualitative Data Analysis*. Beverly Hills: Sage.

¹⁶ Se www.codex.vr.se för information om de forskningsetiska principer vi följer.

2. Resultat- Vad händer med medskapandet?

2.1 Möten och påverkan

Nedan följer en kritisk diskussion i syfte att pröva utvecklingstankar i riktning mot arbetsätt som ytterligare kan stärka ungas medskapande. Om vi börjar med några generella intryck och reflektioner vill vi först konstatera att ett genomgående intryck från observationerna av Demokratitorgen är att det i grunden är av godo att politiker och unga människor möts och samtalar. I politikernas reflektioner efter mötet med eleverna är kommentarerna samfällt mycket positiva till upplevelsen av att ha mött eleverna. De unga uttrycker även överlag att de uppskattat tillfället att möta politiker. Den sammanställning av utvärderingar som GR gör, ger också en tydlig bild av att Demokratitorgen uppfattas positivt. Skalan är från ett till sex, där värdet ett är uttryck för missnöjdhet och värdet sex är uttryck för nöjdhet. Medelvärden blir över fem på frågor om eleverna är nöjda med Demokratitorg, om politiker lyssnat på dem och om de har diskuterat frågor som varit intressanta. Frågan om de unga anser att de har lärt sig något om regional demokrati ger det lägsta genomsnittliga resultatet, med värdet fyra.

Ibland talas det om samhällskitt, tillit, samhörighet och förtroende som viktiga förutsättningar för att vi över huvud taget skall tala om ett gemensamt socialt hållbart samhälle. De möten som sker i form av Demokratitorg har i detta avseende högst troligt en betydelse som inte skall underskattas. Att döma av post-it lappar och politikernas reflektioner i återkopplingar sker i och med mötet dem emellan en positiv påverkan av såväl ungdomarnas upplevelse av att bli lyssnade på, som en påverkan av politikernas förståelse för ungdomarnas perspektiv. I vår observationsstudie går det emellertid inte att uttala sig om Demokratitorgens långsiktiga påverkan på ungas delaktighet i sitt eget vardagsliv och i samhällsutvecklingen (vilket även var en svår fråga att närma sig i ovan refererad tidigare forskning). Vi valde istället att närma oss frågan om Demokratitorgen kvalitativt. Vi baserar vår analys huvudsakligen på observationer gjorda vid torgens genomförande. Fokus blir då snarare på det som framgår av titeln på denna rapport, vad som händer under själva mötet när ungdomar och politiker träffas under de villkor som Demokratitorgen innebär.

På Västra Götalandsregionens hemsida står under rubriken *"Så kan du påverka"* att läsa: *"Runt om på gymnasier i Västra Götaland ordnas Demokratitorg, där regionpolitiker samtalar med gymnasieelever om frågor som engagerar unga."*¹⁷ Detta föranleder oss att kritiskt diskutera om demokratitorgen verkligen innebär en möjlighet att påverka. Man kan

---

¹⁷ <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/Sa-kan-du-paverka/>

också ifrågasätta i vilken grad mötena handlar om frågor som engagerar unga. Våra observationer ger anledning till att föra en kritisk diskussion just kring dessa frågor i syfte att problematisera kunskap och arbetssätt för att öka ungas möjlighet att påverka sina egna villkor och att påverka samhällsutvecklingen i stort. En ganska orättvis men möjlig kritik mot Demokratitorg är att det endast är fråga om ett enstaka möte vars betydelse inte kan förväntas vara särskilt stor. Detta skall dock inte uppfattas som en kritik mot att skolans externa aktörer tar ansvar och bidrar till skolans demokratiska uppdrag. Kritik bör istället riktas mot alla de aktörer som inte gör något alls riktat mot ungdomar.

2.2 Villkorat medskapande

Nedan problematiseras de observationer vi gjort av hur innehåll och utformning villkorar ungas medskapande. Demokratitorgen möjliggör ett möte mellan regionpolitiker och gymnasieelever. Framförallt finner vi att de mindre samtalsgrupperna möjliggör ett större utrymme för elever att ta plats och uttrycka sina åsikter och tankar. Det direkta mötet skapar ett samtalsklimat där politik diskuteras i sin vardagliga kontext och framförallt i frågor som rör praktiska saker som ungdomsmottagningar. När vi frågade eleverna om deras intryck av demokratitorgen svarade alla positivt: *”Vad bra att ni [politiker] kommer hit och lyssnar på vad vi har att säga.”* Några elever efterlyste i positiv anda fler liknande initiativ.

Observationerna visade att samtalet var starkt styrt av de förutbestämda frågorna på skärmen, trots den vällovliga intentionen att frågorna skulle fungera som stöd. Politikerna väntade oftast inte på svar när det blev tyst, utan gick snabbt vidare till nästa fråga. Frågorna blev vad som ramade in samtalet och vad eleverna förväntades prata om, snarare än att man utvecklade vissa ämnen och sakfrågor mer på djupet. Vi observerade även att politiker, i syfte att få fram en diskussion, refererade till vad tidigare grupper sagt. Omedvetet blir detta ett sätt att styra eller rama in dagordningen i samtalet.

Det var inte alltid så lätt för politikerna att få respons och hålla igång ett samtal. Vi observerade att ungdomar i årskurs ett kunde vara mer tillbakadragna. Många gånger såg vi att politikerna försökte få eleverna att tala utan att få mycket gehör. Vi har reflekterat över om inte en ung samtalsledare skulle kunna vara ett medel för att balansera eventuella glapp mellan vuxen och ungdom, samt mellan politiker och elev. En tränad samtalsledare skulle kunna ha som jobb att skapa en så bra samtalsdynamik som möjligt men, även kunna provocera fram ett samtal så tystnad kan uppstå. Denna samtalsledare kan även stå i bakgrunden när eleverna väl vill leda.

Gällande demokratitorgens fysiska utformning var det ibland för samtliga inblandade svårt att uppfatta vad eleverna sa. Vi observerade emellanåt att eleverna blev distraherade av de andra gruppernas samtal när deras egna inte flöt på. Även ljudnivån från de andra grupperna verkade försvåra för sekreterarna att göra anteckningarna i realtid. Därmed skulle det fysiska genomförandet av torgen kunna förbättras om man använde tomma klassrum i närheten eller använde någon form utav rumsavdelare.

Vi kunde även se att eleverna inte fick så mycket tid över för att efter samtalets slut skriva kommentarer på post-it lappar. Många av ungdomarna skyndade iväg för att bli klara och för återsamling. Grundtanken med post-it lapparna är positiv eftersom det möjliggör för eleverna att uttrycka sina ståndpunkter i en annan form. Detta är ett viktigt tillfälle att delge sina personliga åsikter, det uppfyller även syftet med metoden att alla elevers röster skall höras och det är en viktig kanal för återkoppling för politikerna. Vi tror att det är viktigt att planera för mer tid efter samtalet när eleverna har intrycken färskt i huvudet.

Ambitionen att täcka in Västra Götalandsregionens samtliga ansvarsområden för alla elever sker på bekostnad av fördjupning i ämnet och i viss mån på bekostnad även av möjligheterna till elevens upplevelse av medskapande och gehör. Tidsupplägget kan därmed vara en begränsande faktor till att elever kommer till tals. I enkäten finns också många elevkommentarer om att de önskat mer tid för fördjupning på vissa stationer. Det är en viktig uppgift att skapa klimat för medskapande där det finns utrymme rent tidsmässigt för reflektion och eftertanke. För att möjliggöra längre diskussioner, där även alla kan få en möjlighet att komma till tals, kan man överväga att elever endast går till två eller tre stationer. Ett alternativ som inte innebär att konceptet behöver ändras är att eleverna i högre grad kan förbereda något de vill säga till varje tema. Vi kunde dock observera att de elever som hade kommit förberedda till samtalen inte alltid fick ställa sina frågor på grund av tidsbrist eller för att samtalet var för styrt av frågorna.

2.3 Delaktighet och medskapande

I centrum för begreppet medskapande ryms intentionerna i barnkonventionen. Enligt barnkonventionens intentioner ska varje barn ha rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör hen och att barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.¹⁸ Demokratitorgen innebär en möjlighet för eleverna att uttrycka sin mening. Dock kan det ifrågasättas i vilken grad frågorna utgår från eleverna, då upplägg och avgränsningar gör att det är Västra Götalandsregionens frågeområden som dominerar.

För KAIROS är möjliggörandet av ungdomars medskapande en central fråga. Därmed eftersträvar vi att i denna rapport diskutera vilka hinder som kan finnas i demokratitorgens syfte och utformning. Utifrån vår position ställer vi oss kritiska till den maktdimension som finns mellan å ena sidan eleverna, och å andra sidan arrangören gällande vilka teman som ska diskuteras. Medskapande framträder som kraftigt inramat av syftet att öka kännedom om Västra Götalandsregionen och dessa ansvarsområden. Västra Götalandsregionen önskan att synliggöra de ansvarsområden som man har är måhända en rimlig avgränsning då det är här man som politiker har direkt inflytande. Samtidigt bör det uppmärksammas att det kan finnas frågor som är viktiga för ungdomar att diskutera, men som inte belyses. Att ett av fem teman väljs ut av eleverna är självklart bättre än inget.

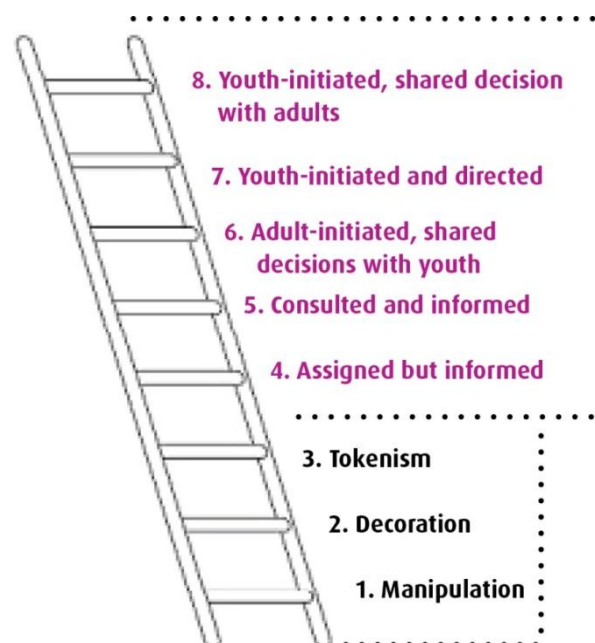
---

¹⁸ <http://unicef.se/barnkonventionen>

Ett projekt som har som syfte att skapa en plattform för dialog där ungas frågor tas på allvar, bör i högre grad bör utgå från de frågor som ungdomar finner intressanta och aktuella. Att undersöka vad som engagerar elever och därefter bygga demokratitorgen kring dessa områden/teman skulle innebära att demokratitorg blir *politik med och av unga*, istället för formuleringen på Västra Götalandsregionens hemsida "politik för och med unga". Medskapande skulle ur detta perspektiv komma underifrån istället för ovanifrån. Det måste finnas utrymme för eleverna att diskutera de frågor som ligger dem närmast. Frågan om bostäder för unga är ett exempel på tema som framfördes av flera elever men som inte fick ta stor plats på grund av fokus på regionens frågor. Ibland tenderar demokratitorgen att mer bli ett informationsmöte om den konkreta verksamhet som Västra Götalandsregionen ansvarar för, än att bli ett tillfälle för medskapande och påverkan av politiken. Demokratitorgens syfte, innehåll, utformning och förankring diskuteras nedan med utgångspunkt i detta medskapandeperspektiv och utifrån frågeställningen om hur Västra Götalandsregionen kan utveckla arbetet med Demokratitorg.

Vi bedömer utifrån observationer, post-it lappar och efter att ha tagit del av utvärdering, att Demokratitorgen har betydelse vad gäller ungdomars *känsla* av att bli hörda. Under våra observationer framkom det att ungdomar kan uppleva att de i allmänhet sällan blir lyssnade på av vuxna. Utifrån KAIROS perspektiv innebär medskapande inte bara att lyssna. Det innebär även att lägga vikt vid att lyssnandet får reella konsekvenser i form av att eleverna faktiskt får sina åsikter beaktade i beslutsfattandet.

Roger Hart (1992) blev känd för "the ladder of participation" (deltagandetrappan) som åskådliggör olika typer av barns och ungas delaktighet.¹⁹ Stegen ger intryck av att den översta stegpinnen alltid ska eftersträvas eller att denna nivå innebär den mest fulländade formen av barns och ungas delaktighet. Det var inte Harts avsikt att det skulle uppfattas så.²⁰ Dialog och medskapande har olika funktion i olika faser av en beslutsprocess. Vilken typ av delaktighet som fungerar bäst avgörs av vilken typ av frågeställning dialogen berör eller var i en process man befinner sig. Dock står de tre nedersta pinnhålen alltid i direkt motsats till all form av delaktighet.

¹⁹ Roger Hart (1992) var inspirerad av Sherry Arnstein (1969) som använde sig av stegen för att illustrera olika nivåer av medborgarinflytande. En variant av denna steg är också framförd av Harry Shier (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children and Society*, Vol. 15, Nr 2: sid 107 – 117.

²⁰ Samtal mellan R. Hart och Gabriella Olofsson (Vancouver, 2006)

Att skapa är en aktiv handling och ordet *medskapande* implicerar inflytande över det som skapas. Det kan handla om inflytande över själva genomförandet av demokratitorget eller inflytande över beslut som påverkar barn och unga i skolan eller samhället. I samband med Demokratitorgen skulle medskapande kunna betyda att ungdomarnas framförda synpunkter faktiskt har betydelse för regionpolitiska beslut. Demokratitorgen är knappast att betrakta som en arena för *reellt* inflytande över regionens politik där barn involveras i beslutsfattande processer. Men det faktum att unga och politiker möts verkar utifrån observationerna bidra till en viktig känsla av delaktighet. Detta är en annan typ av delaktighet än det reella inflytandet över beslut, men den kan vara väl så viktigt och riktig – såvida eleverna inte föresvävats att de ska få reellt politiskt inflytande. Då kan aktiviteten snarare jämföras med att vara *tokenistic* ("för syns skull") enligt Harts stege ovan.

Det skall sägas att GR gör en sammanställning av mer akuta ärenden som politikerna tar med sig. Här framträder frågan om ungdomsmottagningarna och deras bemötande och öppettider som en fråga som kräver åtgärder. Ungdomsmottagningar och dess brister i öppettider och bemötande är ett återkommande inslag i mötet mellan Västra Götalandsregionen och ungdomar. Detta kan ses som ett exempel på där skillnaden mellan att lyssna och politik som leder till reella förändringar blir synligt. Huruvida denna information faktiskt leder till åtgärder har vi inom denna studie inte möjlighet att bedöma. Enligt en politiker som varit med vid flera Demokratitorg är frågan om ungdomsmottagningar i det närmaste ett stående inslag, vilket skulle tyda på att den reella förändringen i denna fråga, som ungdomar återkommande lyfter, inte blir så stor.

2.4 Att inte vara politisk

Politikerna får inför Demokratitorgen instruktioner att inte bedriva partipolitik. En konsekvens av detta är att mötet blir avideologiserat vilket i sin tur medför att vissa elevers ibland starka politiska uttalanden undervärderas. De bemöts då snarare som en ung röst än som bärare av en ideologisk ståndpunkt. Vi är kritiska till att samtalen i så liten grad är politiska. Detta kan vara en effekt av att politikerna paradoxalt nog undviker att vara just politiker, då de lojalt med Västra Götalandsregionens intentioner inte vill ge utrymme för partipolitik. Konsekvensen blir att torgen är avpolitiserade och kan ge en förenklad bild av betydelsen av politiska motsättningar. Detta var särskilt framträdande i frågor som rör sjukvård och kollektivtrafik. Många gånger observerade vi att politikerna istället för att bli politiska börjar upplysa eleverna om bland annat hur hälso- och sjukvården fungerar, vilka rättigheter man har etc. Detta var ett återkommande mönster särskilt när tystnad uppstod i gruppen. Kanske kan den politiska dimension vi eftersöker exemplifieras med att det borde vara en betydelsefull skillnad om deltagaren är politiker eller är utbytbar mot en tjänsteman.

Det kan egentligen ses som en omöjlig uppgift för en politiker att diskutera en sakfråga utan att bli ideologisk. Exempelvis menade en liberal politiker att eleverna hade valfrihet när kritik riktades mot ungdomsmottagningarna, vilket är en ideologiskt grundat argument. När man inte synliggör politiska positioner finns därmed risken att politikern påverkar elevers

förståelse utav problemet. Politikerna är därmed ibland ideologiska, men inte öppet, vilket egentligen inte är förankrat i hur politik fungerar i en demokrati. Som utomstående uppfattade vi avsaknaden av politiska skiljelinjer som en "elefant i rummet". Det är något som finns men som politiker inte talar om. Pauserna var det utrymmet som gavs för att prata partipolitik. Med denna syn på politikens väsen, är det svårt att utvärdera demokratitorgen som ett medel för att engagera såväl regionpolitiker som elever. Att utesluta partipolitik från frågor där den i allra högsta grad styr och påverkar hur beslut fattas på regional nivå, kan ge en förenklad och t.o.m. felaktig bild utav hur politik verkar.

Att utveckla demokratitorgens arbete i relation till förankring kan tyckas vara en bred fråga eftersom det beror på vad som avses med förankring. Begreppet förankring behöver problematiseras. Å ena sidan förankras förvisso Västra Götalandsregionens ansvarsområden väl genom att Demokratitorgen har dessa områden som teman och att eleverna får kunskap om regionens verksamhetsområden. De möjliggör även att elever kan knyta an till sin vardag och få en förståelse för att Västra Götalandsregionens verksamhet angår dem. Från elevernas håll saknar vi dock en diskussion om Västra Götalandsregionens politik och ansvar. Å andra sidan vill vi i samband med begreppet förankring lägga till en diskussion om huruvida demokratitorgen är förankrade i de motsättningar och intressekonflikter som utgör politikens innersta kärna och villkor. I KAIROS eftersträvas tydligt fokus på hur maktstrukturer och målkonflikter påverkar möjligheten till delaktighet och medskapande. Detta är i linje med att det står att läsa i Västra Götalandsregionens kulturplan att ett vidgat deltagande innebär medvetenhet kring de maktstrukturer som finns.

Samtalet mellan politiker och elever blir väldigt "ofarligt" och konfliktfritt eftersom ingen politiker heller behöver försvara sin position. Under samtalen kunde vi observera att många elever uttalade sig starkt politiskt. Några exempel är att sjukvården borde privatiseras, att statens roll borde minska, samt att man borde bojkotta företag som skadar miljön. Vi förstår att det grundläggande syftet handlar om att främja ett samtal där alla kommer till tals och att alla tankar tas tillvara, men samtidigt behöver inte denna målsättning stå i motsats till att prata och synliggöra politiska motsättningar. Såväl i ett demokratiskt som i ett pedagogiskt syfte borde politikerna åtminstone klargöra var den politiska och ideologiska striden finns. Vi menar att det bör gå att synliggöra och prata om ideologiska skiljelinjer utan att bli partipolitiker i bemärkelsen värva röster eller att samtalet utvecklas till en debatt mellan politiker i rummet.

En väsentlig faktor för hållbara och långsiktiga effekter av Demokratitorgen är högst troligt i vilken mån insatsen "kuggar i" skolans ordinarie demokratiarbete. I en av de tre skolorna vi observerade hade eleverna förberett frågor på samhällskunskapslektioner i enlighet med Västra Götalandsregionens teman. Det är svårt att veta varför dessa frågor inte i högre grad kom fram i samtalen med politikerna. Stämningen i samtalen på denna skola var generellt något avvaktande, mestadels hade politikerna ordet och upplevde det som svårt att riktigt få igång eleverna i samtalet. När en politiker i slutet efterfrågade frågor från

elever, ställde en elev frågan om hur det skulle kunna bli mer jobb för unga. Politikerna svarade att det var en "10 000 kronors fråga". Denna fråga konkretiserade å ena sidan en återspeglning av ungdomens genuina oro och undran över politikens möjligheter och samhällets framtid, och å andra sidan regionpolitikens upplevelse att denna fråga ligger bortom ens direkta politiska inflytande. Möjligheten för unga att vara medskapande är centralt för KAIROS. Det var därför intressant att från de skolor vi observerade ta del av de post-it lappar där elever gavs möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter vid Demokratitorgets avslutning. Eleverna blev inför post-it lapparna tillsagda att skriva något som de tyckte var bra, som de saknade eller bara någon kommentar. Viktiga teman på alla skolor, som kom fram genom elevernas kommentarer på post-it lapparna, var bland annat arbetslöshet, höjd pensionsålder, inflytande över skolarbetet, jämställdhet, fler jobb för unga, fler bostäder samt frågan om invandring. Här är teman som eleverna själva vill lyfta fram, men som inte riktigt ryms under Västra Götalandsregionens direkta ansvarsområden och därför inte gavs utrymme i diskussionen. Detta uttryck för elevers politiska engagemang är viktigt att fånga upp.

3. Sammanfattande tankar om Demokratitorgens utveckling

Syftet i samarbetet mellan KAIROS och Västra Götalandsregionen är att reflektera över hur Demokratitorgen kan användas som plattform för att bredda ungas delaktighet i sin egen och samhällets utveckling. Detta då ungas möjligheter till medskapande blir allt viktigare om rättvisa och social hållbarhet eftersträvas. Demokratitorgen utgör en arena för ungas delaktighet och inflytande. Positivt är att mötena erbjuder möjlighet att fånga upp ungdomars tankar och idéer och att det sker ett möte mellan politiker och unga. Nedan summerar vi några av de tankar vi fått om möjliga förändringar för att utveckla Demokratitorgen i riktning mot att öka ungas medskapande. Vi efterlyser bättre förankring i skolans ordinarie demokratiarbete, stärkt underifrånperspektiv med ökat tillvaratagande av ungas aktörskap samt ett synliggörande av maktfrågor och politikens villkor.

Vi vill lyfta fram vikten av demokratitorgens förankring till skolans ordinarie demokratiarbete och samhällsundervisning. Vårt intryck är att det är positivt att eleverna genom de informationsmöten som föregår besöket får en grundläggande introduktion till att det finns politik på regional nivå. Dock ser vi ett glapp i förankringsarbetet mellan å ena sidan Västra Götalandsregionen och de ansvariga lärarna. Förslagsvis skulle man kunna överbrygga detta glapp genom att öka samarbetet. Hur skolan arbetar med förberedelserna och uppföljning har högst troligt en stor betydelse för vilken effekt och betydelse demokratitorgen får. Om mer skoltid gavs till att förbereda frågor skulle ett gott diskussionsklimat främjas och därmed skulle även elevers upplevelse av delaktighet i demokratitorgen kunna öka. Samma förhållande gäller även för politikerna som kan ha svårt att agera politiker och samtalsdelare med lite förberedelse i bagaget.

Underifrånperspektivet kan stärkas. Vi har ställt oss kritiska till den maktdimension som finns mellan å ena sidan arrangören och å andra sidan eleverna i relation till vilka teman som ska diskuteras. Ett projekt som har som syfte att skapa en plattform för dialog där ungas åsikter och frågor ska tas på allvar, anser vi i högre grad behöver inkludera de frågor som ungdomar finner intressanta. Som det är nu är medskapande kraftigt inramat av Västra Götalandsregionens syfte att presentera sina ansvarsområden. Även det fria temat verkar i praktiken tendera att bli ett tema föreslaget av arrangören. Det är av stor vikt att stärka inslaget av att diskutera frågor som ungdomarna själva finner intressanta. Vi anser att upplägget i högre grad kan utgå från elevernas frågor och att exempelvis frågorna på skärmarna blir för styrande. Post-it lapparna tyder på att eleverna har obesvarade frågor att lyfta. Kanske kan man öppna för mer fria tankar och samtal. En lösning kan ligga i ökat samarbete med skolorna som Västra Götalandsregionen genom GR besöker. Ökade

förberedelse kan också bidra till att ett gott diskussionsklimat främjas och att rollerna utjämnas för delaktighet i samtalen. Under våra observationer framkom det att ungdomar sällan känner att de blir lyssnade på av vuxna. För KAIROS innebär medskapande inte bara att lyssna, utan även att vikt läggs vid att lyssnandet får reella konsekvenser. Rent tidsmässigt kan mer tid för reflektion och efterarbete behövas för högre kvalitet på utvärdering och att skicka frågor till politiker. Detta skulle ge bättre underlag för politiker att ta med sig ungdomarnas synpunkter. Hur skolan arbetar med förberedelse och återkoppling har troligen en stor effekt på vilken betydelse Demokratitorgen får över tid.

Politikens villkor kan i högre grad synliggöras. Västra Götalandsregionen beskriver Demokratitorgen som en modell som ska skapa ett klimat som ska leda till fruktbara samtal där alla elever har möjlighet att säga sin mening och få svar från politiker. Våra observationer får oss att efterlysa mer än ett samtal utan politisk laddning och utan att frågor om makt och ansvar synliggörs. Vårt förslag är att försöka hitta former för att diskutera politikens kärna, makt och ideologi och att ta fram instruktioner till politikerna för att kunna göra detta på ett bra sätt. Vi menar att man inte behöver vara partipolitisk för att synliggöra politikens villkor. Vi tror att utformningen av Demokratitorgen är en del av förklaringen till de som vi uppfattar ganska oladdade och avpolitiserade samtalen. Vi efterlyser mer utrymme för fördjupning och analytiska samtal med större utrymme för eleverna att själva utveckla resonemang som för dem är viktiga. Om elever inte ges utrymme att diskutera frågor som är politiskt laddade finns risk för misstroende. Dessutom förloras en möjlighet till ett berikande perspektiv. Här kan övervägas om det inte vore bättre att ungdomarna bara besöker exempelvis två stationer under längre tid istället för att under kort tid besöka fem stationer. Eleverna kunde då förbereda sig mer inriktat på dessa områden och efterarbeta genom att summera diskussionen för sina klasser, och därmed ta del även av de andra gruppernas diskussioner om Västra Götalandsregionens politikområden. Vad gäller utformning kan även övervägas om inte flera grupper i samma sal missgynnar koncentrationsförmågan och närheten i mötet.

Vi diskuterade i anslutning till tidigare studier, svårigheter att på vetenskaplig grund uttala sig om Demokratitorgens långsiktiga påverkan på ungas delaktighet i sin egen, samhällets och välfärdens utveckling. Möjligen kan större möjlighet till fördjupade samtal ge bättre *förutsättningar* för ungas medskapande och delaktighet, men det krävs mer för att göra det till en realitet. Frågan huruvida demokratitorgen bidragit till att uppfylla barns rätt till delaktighet i enlighet med barnkonventionen beror på vilken ambitionsnivå man hade, hur förberedelser och genomförande sett ut och hur Västra Götalandsregionen handskats med resultatet. Ett möte mellan politiker och elever som förespeglar ett inflytande, men som i realiteten inte resulterar i någon form av agerande från beslutsfattarens sida på elevernas förslag, brister i respekt för barnets rättigheter och barnkonventionens intentioner. Det skulle på sikt kunna leda till ökat misstroende hos unga mot såväl politiker som mot det demokratiska systemet. Utfallet i form av politiska beslut har vi inte närmare granskat i studiet av demokratitorgen. Vi har därför svårt att kommentera huruvida

ungdomarna som deltagit i Demokratitorgen faktiskt över tid påverkat de politiska beslut som efter komplexa processer resulterat i verkliga förändringar. En reell möjlighet till inflytande och medskapande i beslut som rör ungas vardag och samhällsutvecklingen i stort, skulle kräva att politikerna försäkras om att elevernas förslag lyfts in i relevanta forum för beslutsfattande och därefter följs upp med tydlig återkoppling till skolan om hur beslutsprocessen gick till och vad som blev resultatet. En försvårande omständighet är förstås att sådana processer tar tid och att eleverna kanske inte ens är kvar på skolan. Att unga är medskapare av sitt framtida samhälle kvarstår emellertid som en central fråga för delprojektet Ungas medskapande och vi återkommer till den längre fram i vår fortsatta forskning inom KAIROS. Om eleverna inte förespeglats annat än ett möte och ett utbyte av åsikter med politiker, så kan mötet vara väl så meningsfullt ur ett barnrättsperspektiv i det att elevernas känsla av delaktighet stärks och att de växer som individer i denna känsla. Även om mötet inte inneburit ungas medskapande i betydelsen att politiska beslut påverkas, kan medskapande fortfarande äga rum.

Vi har kunnat konstatera att det finns utrymme för förbättringar vad gäller elevernas inflytande i planering och genomförande av demokratitorgen. Med ett arbetssätt bättre förankrat i skolans ordinarie demokratiarbete, präglat av stärkt underifrånperspektiv med ökat tillvaratagande av ungas aktörskap samt med ett synliggörande av maktfrågor och politikens villkor, skulle unga i högre grad stimuleras till och rustas för att vara medskapare i sina egna liv och i samhällets framtid. Ungas rätt till delaktighet enligt barnkonventionen skulle därmed ytterligare kunna stärkas.

Referenser

- Arnstein, Sherry R. (1969) *A Ladder of Citizen Participation*, JAIP, Vol. 35, Nr. 4, Juli 1969, s. 216-224.
Hämtad 14 mars, 2014 från: <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>
- CODEX- regler och riktlinjer för forskning. Hämtad 20 januari, 2014, från: www.codex.vr.se
- Demokratitorg- För och med unga. Hämtad 20 januari, 2014, från:
<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/Politik-for-unga/>
- Esaiasson et.al. (2007) *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*,
- Hammarberg (2006) *UD Info Konvention om barnets rättigheter*. Hämtad 5 mars, 2014, från:
<http://www.oru.se/PageFiles/34960/UD-barnkonventionen.pdf>
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF.
- KAIROS. Kunskap om och Arbetssätt I Rättvisa och socialt hållbara Städer. Övergripande projektdokument. Hämtad 28 januari, 2014, från:
http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/kairos_overgripande_projektdokument.pdf
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2009) *Interviews- Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*.
- Miles, M. & Huberman, M. (1994) *Qualitative Data Analysis*. Beverly Hills: Sage.
- Nahari, S. (2005) *Påverkanstorg – är det en metod för att öka ungdomars inflytande och delaktighet i beslutsprocesser?* Ett examensarbete i offentlig administration vid Göteborgs universitet, hämtad 7 januari, 2014, från:
http://cf.vgregion.se/cfm/webforms/Press/dok/3501_Utv%C3%A4rdering%20av%20p%C3%A5verkanstorg.pdf
- Shier, H. (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children and Society*, Vol. 15, Nr 2: sid 107 – 117. Hämtad 20 februari, 2014, från:
http://www.ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf
- SOU 2000:1. *Demokratiutredningen*. Hämtad 16 januari, 2014, från:
<http://www.regeringen.se/content/1/c4/06/24/1c43643c.pdf>
- Stigendal, M. (2012) *Malmö – från kvantitets- till kvalitetskunskapsstad*. Ett diskussionsunderlag framtaget för Kommission för ett socialt hållbart Malmö 2011 – 2012. Hämtad 18 mars, 2014, från:
http://www.malmo.se/download/18.723670df13bb7e8db1b3117/Mikael+Stigendal_Fr%C3%A5n+kvantitets+till+kvalitetskunskapsstad.pdf
- UNICEF. *Barnkonventionen*. Hämtad 7 januari, 2014, från: <http://unicef.se/barnkonventionen>
- Urbäck, K. (2009) *Ungdomars attityder till politik i Västra Götalandsregionen - En kvantitativ studie om effekterna av deltagande i Demokratitorget*. Kandidatuppsats i statsvetenskap vid Göteborgs Universitet, hämtad 7 januari, 2014, från:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21309/1/gupea_2077_21309_1.pdf
- VGR. *Politiken i Västra Götalandsregionen*. Hämtad 20 januari, 2014, från:
<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/>

VGR. *Så kan du påverka*. Hämtad 20 januari, 2014, från: <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startsida/Politik/Sa-kan-du-paverka/>

VGR. *Västra Götalands kulturplan 2013 – 2015*. Hämtad 20 januari, 2014, från: <http://www.vgregion.se/upload/kultursekretariatet/V%C3%A4stra%20G%C3%B6talands%20kulturplan.pdf>

Wahlström Smith, Å. & Rädda barnen (2012) *Inflytande – på riktigt – En studie genomförd i fem olika kommuner*. Utgiven av VGR, hämtad 20 februari 2014 från: http://www.vgregion.se/upload/Folkh%C3%A4lsa/policy/trygga/Inflytande%20p%C3%A5%20riktigt/Inflytande%20p%C3%A5%20riktigt_rapport.pdf

Bilaga 1

Mall för observation av demokratitorg och ungas medskapande

Teman för empiriskt fokus

- **Lyssna efter konflikt eller konsensus:** Finns det konflikter som uppstår mellan elever, eller mellan elever och politiker? Hur hanteras detta i så fall? Lyfter aktörerna fram och hanterar konflikterna, slätas de över eller finns en strävan mot konsensus?
- **Aktiv/passiv:** Syftet med att fokusera aktiv/passiv är att lyfta fram polariseringen, skillnaderna, som vi eftersträvar kunskap om i KAIROS. Här kan aspekter av kön, utländsk bakgrund och social klass framträda. Även aspekter som vilka som har förberetts sig eller inte kan vara intressanta? Kommer de elever som har förberett sig till tals? Fråga i pausen de som inte är aktiva under mötet om varför de inte är det, samt fråga dem som är aktiva varför de är det?
- **Tid & engagemang:** Hur fördelas taltid? Är det någon skillnad i samtalsklimatet från första temat till sista temat? Har tidsaspekten påverkan på hur elever engagerar sig? Behöver demokratitorgens tidsupplägg förändras?
- **Diskussionstema:** Vilket valfritt tema väljs ut av vilken skola? Vilket tema verkar locka fler elever att delta i diskussionen. Hur pass stort är engagemanget i diskussionen i den valfria station jämfört med de andra?

Analytiska teman

- Reflektion över hur demokratitorgen ska kunna utvecklas (VGR perspektiv), samt om dessa är en "bra" form för demokrati och ungas medskapande (KAIROS perspektiv).
- Långsiktigt perspektiv - hur påverkar detta elevernas syn på demokrati och medskapande över tid?